موسسه موضوع شناسی احکام فقهی

موضوع شناسی

صندوق های قرض الحسنه خانگی

پژوهشگر: حجت الاسلام والمسلمین سید محمد تقی علوی

فهرست

چکیده ۳

مقدمه ٤

نحوه شکل‌گیری صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی ٥

عملکرد و تحلیل فقهی قرض الحسنههای خانگی ٥

متن استفتاء ۷

جواب استفتائات ۸

نتیجه‌گیری ۹

پیوست‌ها ۱۱

پیوست ۱ ..... ۱۱

پیوست۲ ..... ۱۲

پیوست۳ ..... ۱۲

پیوست ٤ ..... ۱۳

چکیده

قرض الحسنه یکی از اصطلاحات فقهی رایج در جامعه امروز است که در قرآن نیز از آن یاد شده است. قرض‌الحسنه به اشکال متفاوتی صورت می‌گیرد. یکی از اشکال قرض الحسنه، قرض‌الحسنه خانگی است. این تحقیق سه صورت از صورت‌های قرض‌الحسنه خانگی را مورد بررسی قرار می‌دهد. نتیجه بررسی و جواب استفتاء مراجع معظم تقلید دلالت بر این دارد که صورت اول اشکالی ندارد. صورت دوم ربا و حرام است. حکم صورت سوم اختلافی است.

کلیدواژه: قرض، قرض‌الحسنه، قرض‌الحسنه خانگی

مقدمه

لغت قرض‌الحسنه از دو کلمه ترکیب شده است. قرض که در لغت به‌معنای گونه‌ای از بریدن و قطع کردن است و مالی را که به‌دیگری داده می‌شود به‌شرط بازگرداندن (عین یا بدل آن) قرض می‌خوانند؛ گویا قرض‌دهنده آن مال را از بقیه اموالش بریده است. الحسنه یا حسن نیز به‌معنای زیبا و نیکو است و قرض نیکو آن است که از مال حلال باشد و آن را با منت گذاردن و اذیت، ضایع نکند

قرض‌الحسنه ممکن است به‌صورت‌های متفاوتی انجام شود. یکی از اشکال این عمل نیک صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی است. در این نوشتار نحوه عملکرد این صندوق‌ها را بررسی خواهیم کرد. سپس به ارائه تحلیل فقهی خواهیم پرداخت و در پایان با تدوین یک سؤال کارشناسی فقهی (استفتاء) و جمع‌آوری جواب‌های آن در مورد عملکرد آنها به نتیجه‌گیری خواهیم پرداخت.

نحوه شکل‌گیری صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی

در گیر و دار رواج صندوق‌ها و تاخت و تاز بانک‌ها این فکر به خاطر برخی خطور کرد که اگر گروهی آشنا، دور هم جمع شویم و تعّهد نماییم که هر ماه مبلغی را روی هم گذاشته و به فردی از اعضا برحسب قرعه و یا نیاز قرض دهیم، اوّلاً گره‌گشایی از مشکل برخی تحقق پیدا می‌کند و ثانیاً نیاز به ضامن، چک و سفته نیست و از ثواب قرض‌الحسنه هم بهره‌مند می‌شویم.

جلسات محلی خانم‌ها اولین گام را برداشت و بتدریج این فکر به گروهی از آقایان در اداره، کارخانه، بازار و مسجد محله کشیده شد. گروه‌های چند نفره تشکیل شد و قرار گذاشتند که برحسب توان، ماهانه مبلغی مساوی پرداخت گردد و مجموعه آن در اختیار یک یا دو نفر از اعضا به‌عنوان قرض‌الحسنه گذاشته شود و بدهکار با دادن مبلغ ماهانه خود، بتدریج بدهی خود را به اعضا ادا نماید.

عملکرد و تحلیل فقهی قرض الحسنه‌های خانگی

از ابتدای تأسیس این صندوق‌ها این سؤال مطرح شد که آیا این روش قرض‌الحسنه، شرعی است یا ربوی و غیر مشروع؟ کسانی که آن را غیر مشروع دانستند معتقد بودند که این کار دربردارنده ربای حکمی «قرض به شرط قرض» است و کسی که هر ماه مبلغی می‌دهد، در واقع قرض می‌دهد تا در آینده قرض بیشتری بگیرد و اگر بداند که به او قرض نمی‌دهند اقدام به این کار نمی‌کند و چون هر شرطی به نفع قرض دهنده باشد قرض را ربوی می‌کند لذا این قرض مشروع نیست.

در این نوشتار برآنیم که ماهیت کار این مجموعه‌ها را روشن نماییم. بدین منظور مجموعه ۲۰ نفری را در نظر می‌گیریم که هر یک از اعضاء در هر ماه ۱۰،۰۰۰ تومان می‌پردازد.

بعد از پرداخت ۱۰،۰۰۰ تومان توسط ۲۰ عضو قرعه کشی صورت می‌گیرد قرعه به نام شخص «الف» در می‌آید و تمام پول به او پرداخت می‌شود. در واقع ۱۹ نفر به «الف» قرض داده‌اند و یک سهم هم مربوط به خود اوست.

۲۰×۱۰،۰۰۰ = ۲۰۰،۰۰۰

۱۹۰،۰۰۰ =۱۹ ×۱۰/۰۰۰ قرض گرفته و ۱۰،۰۰۰ مربوط به خود اوست.

در ماه دوم هم این کار تکرار می‌شود و قرعه، بنام نفر دوم می‌افتد و مبلغ جمع‌آوری شده به او پرداخت می‌شود.

۱۰،۰۰۰ × ۲۰= ۲۰۰،۰۰۰

از مبلغ فوق، یک سهم مربوط به خود او و یک سهم قرضی است که نفر اوّل در ماه گذشته از او گرفته بود و ۱۸ نفر هم به او قرض داده‌اند.

(۱۰،۰۰۰+ ۱۰،۰۰۰) + (۱۰،۰۰۰× ۱۸)= ۲۰۰،۰۰۰

در ماه سوم همین روند ادامه پیدا می‌کند و در نتیجه نفر اوّل و دوّم، قرض خود را به نفر سوم ادا می‌کنند و ۱۷ نفر به او قرض می‌دهند.

(۱۰/۰۰۰+ ۱۰/۰۰۰+ ۱۰/۰۰۰) + (۱۰/۰۰۰× ۱۷)= ۲۰۰/۰۰۰

در واقع می‌توان گفت قرض دادن اعضاء به فردی که برنده شده است مشروط بر آن است که در هنگام برنده شدن آنها قرض قبلی پرداخت گردد و قرضِ مشروط به قرضِ بعدی نیست؛ بلکه مشروط به أدای بدهی در ماه اصابت قرعه است و این کار شرط اضافی محسوب نمی‌شود تا قرض را ربوی و کار را غیر مشروع نماید.

ممکن است جمع شدن افراد در اوّل ماه مشکل باشد و به یکی از افراد وکالت دهند که وجوه را جمع‌آوری کرده و قرعه‌کشی کند و از طرف آنها قرض دهد. همچنین ممکن است وکیل برای کارش تقاضای اجرت نماید که با رضایت اعضا پرداخت شود و یا وکیل تقاضای وام اوّل را نماید که آنهم با رضایت اعضا انجام شود؛ که هیچ‌یک از این امور، شرط اضافی با قرض‌دهنده و یا قرض‌گیرنده نیست تا قرض را ربوی کند.

نمونه این کار قبلاً در روستاها برای جمع‌آوری شیر وجود داشت تا افراد بتوانند با شیر بیشتر، کره و روغن تهیه کنند و در برخی مناطق آن را «هندوی شیر» می‌نامیدند و منعی از سوی فقیهان در مورد آن وجود ندارد.

اگر صندوقی تشکیل شود و شخصیت حقوقی صندوق، قرض‌دهنده و قرض‌گیرنده باشد می‌توان گفت که پولی که به صندوق داده می‌شود مشروط به گرفتن وام از صندوق است و شرط اضافی و ربوی است و تفاوت این دو صورت، آن است که در صورت اول تک‌تک افراد از قرض‌گیرنده، طلبکار می‌شدند و در صورت دوم، صندوق طلبکار است و اعضاء از صندوق وام و یا پول خود را طلب می‌کنند.

ممکن است گفته شود که افراد پول خود را در صندوق به امانت می‌سپارند و به صندوق قرض نمی‌دهند تا قرض مشروط به قرض شود و شاهد حال آن این که فرد سپرده‌گذار می‌گوید «صد هزار تومان در صندوق دارم»؛ نه اینکه «به صندوق قرض داده‌ام».

می‌توان به این اشکال پاسخ داد که عموم مردم به لحاظ عدم آشنایی با احکام شرعی، نمی‌دانند ماهیت برخی از فعالیت‌های اقتصادی آنان بر کدام یک از معاملات مشروع تطبیق می‌کند تا شرایط آن را داشته باشد و لذا فقیه است با تحلیل مناسبات مردم، آنان را به وظایفشان آشنا می‌کند. طبیعی است پولی که در اختیار صندوق قرار می‌گیرد و حق تصرف در آن را دارد و عین آن باقی نمی‌ماند و مشتری صندوق را در مقابل همه حوادث ضامن می‌داند، چیزی جز قرض نیست و نمی‌تواند امانت باشد و در نتیجه نوع دوّم از صندوق‌های قرض‌الحسنه که افراد باید ماهانه به صندوق پول بدهند تا بعداً از صندوق، وام بگیرند و اعضا، هیچ کدام طلبکار و بدهکار به یکدیگر نمی‌شوند، وام مشروط و ربوی است.

به‌تدریج، گونه دیگری از این صندوق‌ها در میان مردم رواج یافته که متأسفانه از تفکرات غلط سودجویانه نشأت گرفته است؛ بدین صورت که از برندگان اوّل، مبلغی بیشتر از اصل وام دریافت کنند وآن را به قرض نفرات بعدی می‌افزایند؛ مثلا اگر به نفر اوّل یک ملیون تومان با ۲۰ قسط داده شده و باید هر ماه ۵۰ هزار تومان بدهد، از او در هر ماه ٦٠ هزار تومان دریافت می‌شود که در مجموع یک میلیون و دویست هزار تومان می‌گردد و به همین ترتیب از نفر دوّم یک میلیون و صد و نود هزار تومان گرفته می‌شود و...، که علاوه بر محروم کردن اعضا از ثواب قرض‌الحسنه، اصل وام را هم ربوی می‌نماید.

متن استفتاء

با توجه به صورت‌های ذکر شده برای صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی استفتائی تنظیم و برای مراجع معظم تقلید ارسال گردید که متن آن به صورت زیر است.

بسمه تعالی

محضر مبارک حضرت آیه الله العظمی..... (دامت برکاته)

سلام علیکم

به استحضار می‌رساند که در سال‌های اخیر صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی بین گروهی از خانواده‌ها و یا بستگان ایجاد شده است که به‌صور مختلفی در جریان است. گروه علمی اقتصاد مرکز موضوع‌شناسی احکام فقهی کار تحقیقات موضوع‌شناسی خود را در این زمینه آغاز نموده‌اند و ادامه راه نیازمند بذل عنایت حضرت مستطاب عالی در پاسخ به موارد ذیل می‌باشند:

صورت اول: اعضاء صندوق ماهانه مبلغی مثلا ده هزار تومان را می‌پردازند و مجموع مبلغ جمع شده به قید قرعه به یکی از اعضا قرض‌الحسنه می‌دهند. در ماه اول به فرد شماره یک و در ماه دوم

به شماره دو و... و مبلغ ماهانه ثابت است و قرض گیرنده هم همان مبلغ را هر ماهه بابت بدهی خود به نفرات بعدی می‌دهد. در اینجا قرض به شرط قرض نیست بلکه قرض به شرط اداء بدهی قرض گیرنده در موقع اصابت قرعه به قرض دهنده است. این نوع همکاری چه صورتی دارد ؟

صورت دوم: شبیه صورت اول است با این تفاوت که در اینجا نفراتی که در ابتدا قرعه به نامشان اصابت می‌کند باید ماهانه مبلغ بیشتری بپردازند مثلا همه ماهانه ده هزار تومان می‌دهند و نفر اول قرض گیرنده از ماه دوم باید ده هزار و یک صد تومان بپردازد که سهم نفر دوم از قرض ده هزار و صد تومان می‌شود و نفر دوم ده هزار و ۹۹ تومان ماهانه باید بدهد وبه همین صورت ادامه می‌یابد تا به نفر آخر که دیرتر وام می‌رسد مبلغ بیشتری داده شود که در واقع سود پولی که قبلا قرض داده به او می‌دهند. چه صورت دارد ؟

صورت سوم: در این صورت صندوقی با شخصیت حقوقی تأسیس می‌کنند که افراد بر خلاف گذشته که به افراد قرض می‌دادند؛ در اینجا به صندوق قرض می‌دهند و از صندوق هم قرض می‌گیرند. یعنی ماهانه مبلغی را به صندوق می‌دهند تا در صورت اصابت قرعه صندوق به آنها قرض بدهد که در واقع قرض بشرط قرض به صندوق داده می‌شود. این نوع قرض چه صورت دارد؟

دوام عمر و تأییدات حضرت عالی را از خداوند متعال مسئلت داریم.

جواب استفتائات

استفتاء فوق برای مراجع معظم تقلید ارسال گردید. جواب‌های واصله به صورت زیر است.

مقام معظم رهبری دامت برکاته:

صورت اول فی نفسه اشکال ندارد و همچنین صورت سوم اگر از باب تخصیص اعطای وام به کسانی باشد که در صندوق سپرده دارند و اما صورت دوم و صورت سوم اگر پرداخت وام در قرارداد وام مشروط به سپردن مبلغی به صندوق باشد چنین قراردادهایی ربوی و حرام است. (پیوست ۱)

حضرت آیت الله مکارم شیرازی دامت برکاته:

ج۱. صورت اول اشکالی ندارد.

ج۲. این نوعی رباخواری صحیح النسب است.

ج۳. با توجه به اینکه قرضی که به صندوق می‌دهند برای کمک به قرض گیرندگان دیگر است مشمول ادله ربا نمی‌شود مشروط به اینکه چیز اضافی نگیرند. (پیوست ۲)

حضرت آیت الله شبیری زنجانی دامت برکاته:

۱- اشکال ندارد.

۲- جایز نیست.

۳- اشکال ندارد. (پیوست ۳)

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی دامت برکاته:

۱- فرض مسئله قرض مطلق است و شرطی در آن نیست و مانعی ندارد.

۲- فرض مسئله ربا و حرام است.

۳- قرض به شرط قرض ربا و حرام است بلی اگر افراد قرض به صندوق را مشروط به گرفتن قرض نکنند بلکه به داعی و انگیزه قرض گرفتن، ماهانه پول بپردازند و خود را ذیحق در گرفتن قرض ندانند اشکال ندارد. (پیوست ٤)

با توجه به جواب استفتائات دریافت شده این نتیجه حاصل می‌شود که صورت اول اشکالی ندارد. صورت دوم حرام و جایز نیست. صورت سوم نزد بعضی مراجع قرض ربوی و حرام و بعضی آن را جایز می‌دانند.

نتیجه‌گیری

۱. توصیه به قرض‌الحسنه و دوری از ربا در تمامی ادیان آسمانی و در دین مبین اسلام و در روایات ائمه اطهار علیهم‌السلام مورد تاکید فراوانی قرار گرفته است. یکی از اشکال قرض‌الحسنه که در جامعه رواج یافته است قرض‌الحسنه خانگی است که سه صورت آن در این نوشتار بررسی شده است.

۲. صورت اول به این صورت است که اعضاء صندوق ماهانه مبلغی مثلا ده هزار تومان را می‌پردازند و مجموع مبلغ جمع شده را به قید قرعه به یکی از اعضا قرض‌الحسنه می‌دهند. در اینجا قرض به شرط قرض نیست بلکه قرض به شرط اداء بدهی قرض گیرنده در موقع اصابت قرعه به قرض دهنده است. این صورت اشکالی ندارد.

۳. صورت دوم شبیه صورت اول است با این تفاوت که در اینجا نفراتی که در ابتدا قرعه به نامشان اصابت می‌کند باید ماهانه مبلغ بیشتری بپردازند که در واقع سود پولی است که قبلا قرض داده‌اند. این صورت ربا و حرام است.

٤. در صورت سوم صندوقی با شخصیت حقوقی تأسیس می‌شود که افراد در اینجا به صندوق قرض می‌دهند و از صندوق هم قرض می‌گیرند. یعنی ماهانه مبلغی را به صندوق می‌دهند تا در صورت اصابت قرعه صندوق به آنها قرض بدهد که در واقع قرض به شرط قرض به صندوق است. این صورت نزد بعضی مراجع قرض ربوی و حرام و بعضی آن را جایز می‌دانند

پیوست‌ها

پیوست ۱

شماره: ۱/۱۰/ص/۹۴
تاریخ: ۱۳۹۴/۰۱/۲۵
پیوست: ندارد

۲۲۴۹۲

باسمه تعالی

محضر مرجع عالیقدر و رهبر معظم انقلاب اسلامی آیت الله العظمی خامنه ای (دامت برکاته)

سلام علیکم

با احترام و آرزوی طول عمر برای آن وجود شریف به استحضار می رساند:

در سال های اخیر صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی بین گروهی از خانواده‌ها، یا بستگان، یا دوستان ایجاد شده است که به صور مختلفی در جریان است. گروه علمی اقتصاد مرکز موضوع شناسی احکام فقهی کار تحقیقات موضوع شناسی خود را در این زمینه آغاز نموده اند و ادامه راه نیازمند بذل عنایت حضرت مستطاب عالی در پاسخ به موارد ذیل می باشند:

۱۵۲۴۹۱

صورت اول: هر یک از اعضاء گروه ماهانه مبلغی مثلاً ده‌هزار تومان را می پردازند و مجموع مبلغ جمع شده به قید قرعه به یکی از اعضا قرض الحسنه می دهند. در ماه اول به فرد شماره یک و در ماه دوم به شماره دو و... و مبلغ ماهانه ثابت است و قرض گیرنده هم همان مبلغ را هر ماهه بابت بدهی خود به نفرات بعدی می دهد . در اینجا قرض به شرط قرض نیست بلکه قرض به شرط اداء بدهی قرض گیرنده در موقع اصابت قرعه به قرض دهنده است .این نوع همکاری چه صورتی دارد ؟

صورت دوم : شبیه صورت اول است با این تفاوت که در اینجا افرادی که در ابتدا قرعه به نامشان اصابت می کند باید ماهانه مبلغ بیشتری بپردازند مثلا هر یک از اعضاء ماهانه ده هزار تومان می دهند و نفر اول قرض گیرنده از ماه دوم باید ده هزار و یک صد تومان بپردازد که سهم نفر دوم از قرض ده هزار و صد تومان می شود و نفر دوم ده هزار و ۹۹ تومان ماهانه باید بپردازد و به همین صورت ادامه می یابد تا به نفر آخر که دیرتر وام می رسد مبلغ بیشتری داده شود که در واقع سود پولی که قبلا قرض داده به او می دهند .چه صورت دارد ؟

صورت سوم :در این صورت صندوقی با شخصیت حقوقی تاسیس می کنند که افراد برخلاف گذشته که به افراد قرض می دادند :در اینجا به صندوق قرض می دهند و از صندوق هم قرض می گیرند .یعنی ماهانه مبلغی را به صندوق می دهند تا در صورت اصابت قرعه صندوق به آنها قرض بدهد که در واقع قرض به شرط قرض به صندوق داده می شود . این نوع قرض چه صورت دارد ؟

ضمنا تحقیقاتی که توسط این مرکز در خصوص مسائل فوق به عمل آمده جهت مزید استحضار به پیوست تقدیم می گردد.

دوام توفیقات حضرتعالی را از خداوند منان خواستاریم.

با تشکر
مرکز موضوع شناسی احکام فقهی
محمدحسین فلاح زاده

تاریخ: ۱۸۸۶
شماره:

جمهوری اسلامی ایران

بسمه تعالی

۱۵۲۴۹۱

صورت اول فی نفسه اشکال ندارد و همچنین صورت سوم اگر از باب تخصیص اعطای وام به کسانی باشد که در صندوق سپرده دارند. و اما صورت دوم و صورت سوم اگر پرداخت وام در قرارداد وام مشروط به سپردن مبلغی به صندوق باشد چنین قراردادهایی ربوی و حرام است.

۱۵۲۴۹۱

دفتر حضرت آیة الله خامنه‌ای مدظله العالی
بخش استفتائات

پیوست۲

شماره: ۱/۱۰/ص/۹۴
تاریخ: ۱۳۹۴/۰۱/۲۵
پیوست: ندارد

باسمه تعالی

محضر مرجع عالیقدر آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته)

۹۴/۱/۲۶
۱۹۴۶۷۶

سلام علیکم

با احترام و آرزوی طول عمر برای آن وجود شریف به استحضار می رساند:

در سال های اخیر صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی بین گروهی از خانواده‌ها، یا بستگان، یا دوستان ایجاد شده است که به صور مختلفی در جریان است. گروه علمی اقتصاد مرکز موضوع شناسی احکام فقهی کار تحقیقات موضوع شناسی خود را در این زمینه آغاز نموده اند و ادامه راه نیازمند بذل عنایت حضرت مستطاب عالی در پاسخ به موارد ذیل می باشند:

صورت اول: هر یک از اعضاء گروه ماهانه مبلغی مثلاً ده‌هزار تومان را می پردازند و مجموع مبلغ جمع شده به قید قرعه به یکی از اعضا قرض الحسنه می دهند. در ماه اول به فرد شماره یک و در ماه دوم به شماره دو و... و مبلغ ماهانه ثابت است و قرض گیرنده هم همان مبلغ را هر ماهه بابت بدهی خود به نفرات بعدی می دهد . در اینجا قرض به شرط قرض نیست بلکه قرض به شرط اداء بدهی قرض گیرنده در موقع اصابت قرعه به قرض دهنده است .این نوع همکاری چه صورتی دارد ؟ ج ۱. صورت اول اشکالی ندارد.

صورت دوم : شبیه صورت اول است با این تفاوت که در اینجا افرادی که در ابتدا قرعه به نامشان اصابت می کند باید ماهانه مبلغ بیشتری بپردازند مثلا هر یک از اعضاء ماهانه ده هزار تومان می دهند و نفر اول قرض گیرنده از ماه دوم باید ده هزار و یک صد تومان بپردازد که سهم نفر دوم از قرض ده هزار و صد تومان می شود و نفر دوم ده هزار و ۹۹ تومان ماهانه باید بپردازد و به همین صورت ادامه می یابد تا به نفر آخر که دیرتر وام می رسد مبلغ بیشتری داده شود که در واقع سود پولی که قبلا قرض داده به او می دهند .چه صورت دارد ؟ ج ۲. این نوع رباخواری صحیح النسب است.

صورت سوم :در این صورت صندوقی با شخصیت حقوقی تاسیس می کنند که افراد برخلاف گذشته که به افراد قرض می دادند ؛در اینجا به صندوق قرض می دهند و از صندوق هم قرض می گیرند .یعنی ماهانه مبلغی را به صندوق می دهند تا در صورت اصابت قرعه صندوق به آنها قرض بدهد که در واقع قرض به شرط قرض به صندوق داده می شود . این نوع قرض چه صورت دارد ؟

ضمنا تحقیقاتی که توسط این مرکز در خصوص مسائل فوق به عمل آمده جهت مزید استحضار به پیوست تقدیم می گردد.

دوام توفیقات حضرتعالی را از خداوند منان خواستاریم.

ج ۳. با توجه به اینکه قرضی که به صندوق می دهند، برای کمک به قرض گیرندگان دیگر است، مشمول ادلهٔ ربا نمی‌شود، مشروط به اینکه چیز اضافی نگیرند.

همیشه موفق باشید
۹۴/۱/۳۱

با تشکر
مرکز موضوع شناسی احکام فقهی
محمدحسین فلاح زاده

نشانی: قم، بلوار محمد امین، خیابان جمهوری اسلامی، کوچه ۸، پلاک ۵۲
تلفن: ۳۲۹۳۶۰۴۵
نمابر: ۳۲۹۱۶۲۸۰
کد پستی: ۳۷۱۶۶-۸۶۸۹۹

پیوست۳

شماره: ۱/۱۰/ص/۹۴
تاریخ: ۱۳۹۴/۰۱/۲۵
پیوست: ندارد

باسمه تعالی

مرکز موضوع شناسی احکام فقهی

محضر مرجع عالیقدر آیت الله العظمی شبیری زنجانی (دامت برکاته)

سلام علیکم

با احترام و آرزوی طول عمر برای آن وجود شریف به استحضار می رساند:

در سال های اخیر صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی بین گروهی از خانواده‌ها، یا بستگان، یا دوستان ایجاد شده است که به صور مختلفی در جریان است. گروه علمی اقتصاد مرکز موضوع شناسی احکام فقهی کار تحقیقات موضوع شناسی خود را در این زمینه آغاز نموده اند و ادامه راه نیازمند بذل عنایت حضرت مستطاب عالی در پاسخ به موارد ذیل می باشند:

صورت اول: هر یک از اعضاء گروه ماهانه مبلغی مثلاً ده‌هزار تومان را می پردازند و مجموع مبلغ جمع شده به قید قرعه به یکی از اعضا قرض الحسنه می دهند. در ماه اول به فرد شماره یک و در ماه دوم به شماره دو و... و مبلغ ماهانه ثابت است و قرض گیرنده هم همان مبلغ را هر ماهه بابت بدهی خود به نفرات بعدی می دهد . در اینجا قرض به شرط قرض نیست بلکه قرض به شرط اداء بدهی قرض گیرنده در موقع اصابت قرعه به قرض دهنده است .این نوع همکاری چه صورتی دارد ؟

صورت دوم : شبیه صورت اول است با این تفاوت که در اینجا افرادی که در ابتدا قرعه به نامشان اصابت می کند باید ماهانه مبلغ بیشتری بپردازند مثلا هر یک از اعضاء ماهانه ده هزار تومان می دهند و نفر اول قرض گیرنده از ماه دوم باید ده هزار و یک صد تومان بپردازد که سهم نفر دوم از قرض ده هزار و صد تومان می شود و نفر دوم ده هزار و ۹۹ تومان ماهانه باید بپردازد و به همین صورت ادامه می یابد تا به نفر آخر که دیرتر وام می رسد مبلغ بیشتری داده شود که در واقع سود پولی که قبلا قرض داده به او می دهند .چه صورت دارد ؟

صورت سوم :در این صورت صندوقی با شخصیت حقوقی تاسیس می کنند که افراد برخلاف گذشته که به افراد قرض می دادند ؛در اینجا به صندوق قرض می دهند و از صندوق هم قرض می گیرند .یعنی ماهانه مبلغی را به صندوق می دهند تا در صورت اصابت قرعه صندوق به آنها قرض بدهد که در واقع قرض به شرط قرض به صندوق داده می شود . این نوع قرض چه صورت دارد ؟

ضمنا تحقیقاتی که توسط این مرکز در خصوص مسائل فوق به عمل آمده جهت مزید استحضار به پیوست تقدیم می گردد.

دوام توفیقات حضرتعالی را از خداوند منان خواستاریم.

با تشکر
مرکز موضوع شناسی احکام فقهی
محمدحسین فلاح زاده

باسمه تعالی

۱- اشکال ندارد.

۲- جایز نیست.

۳- اشکال ندارد.

بخش استفتائات
دفتر حضرت آیت الله العظمی شبیری زنجانی مدظله

۹۱۲۲۵۴۶۸۳۹

۸ رجب المرجب ۱۴۳۶

دفتر آیت الله العظمی شبیری زنجانی
شماره: ۹۸۴۶
تاریخ: ۹۴/۱/۲۶

نشانی: قم، بلوار محمد امین، خیابان جمهوری اسلامی، کوچه ۸، پلاک ۵۲
تلفن: ۳۲۹۳۶۰۴۵
نمابر: ۳۲۹۱۶۲۸۰
کد پستی: ۳۷۱۶۶-۸۶۸۹۹

پیوست ۴

شماره: ۱۰/۱/ص/۹۴
تاریخ: ۱۳۹۴/۰۱/۲۵
پیوست: ندارد

بسمه تعالی

مرکز موضوع شناسی احکام فقهی

محضر مرجع عالیقدر آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته)

سلام علیکم

با احترام و آرزوی طول عمر برای آن وجود شریف به استحضار می رساند:

در سال های اخیر صندوق‌های قرض‌الحسنه خانگی بین گروهی از خانواده‌ها، یا بستگان، یا دوستان ایجاد شده است که به صور مختلفی در جریان است. گروه علمی اقتصاد مرکز موضوع شناسی احکام فقهی کار تحقیقات موضوع شناسی خود را در این زمینه آغاز نموده اند و ادامه راه نیازمند بذل عنایت حضرت مستطاب عالی در پاسخ به موارد ذیل می باشند:

صورت اول: هر یک از اعضاء گروه ماهانه مبلغی مثلاً ده‌هزار تومان را می پردازند و مجموع مبلغ جمع شده به قید قرعه به یکی از اعضا قرض الحسنه می دهند. در ماه اول به فرد شماره یک و در ماه دوم به شماره دو و... و مبلغ ماهانه ثابت است و قرض گیرنده هم همان مبلغ را هر ماهه بابت بدهی خود به نفرات بعدی می دهد ، در اینجا قرض به شرط قرض نیست بلکه قرض به شرط اداء بدهی قرض گیرنده در موقع اصابت قرعه به قرض دهنده است .این نوع همکاری چه صورتی دارد ؟

صورت دوم : شبیه صورت اول است با این تفاوت که در اینجا افرادی که در ابتدا قرعه به نامشان اصابت می کند باید ماهانه مبلغ بیشتری بپردازند مثلا هر یک از اعضاء ماهانه ده هزار تومان می دهند و نفر اول قرض گیرنده از ماه دوم باید ده هزار و یک صد تومان بپردازد که سهم نفر دوم از قرض ده هزار و صد تومان می شود و نفر دوم ده هزار و ۹۹ تومان ماهانه باید بپردازد و به همین صورت ادامه می یابد تا به نفر آخر که دیرتر وام می رسد مبلغ بیشتری داده شود که در واقع سود پولی که قبلا قرض داده به او می دهند .چه صورت دارد ؟

صورت سوم :در این صورت صندوقی با شخصیت حقوقی تاسیس می کنند که افراد برخلاف گذشته که به افراد قرض می دادند ،در اینجا به صندوق قرض می دهند و از صندوق هم قرض می گیرند .یعنی ماهانه مبلغی را به صندوق می دهند تا در صورت اصابت قرعه صندوق به آنها قرض بدهد که در واقع قرض به شرط قرض به صندوق داده می شود . این نوع قرض چه صورت دارد ؟

ضمنا تحقیقاتی که توسط این مرکز در خصوص مسائل فوق به عمل آمده جهت مزید استحضار به پیوست تقدیم می گردد.

دوام توفیقات حضرتعالی را از خداوند منان خواستاریم.

با تشکر
مرکز موضوع شناسی احکام فقهی
محمدحسین فلاح زاده

بسم الله الرحمن الرحیم

علیکم السلام و رحمة الله

۱- قرض مسئله قرض مطلق است و شرطی در آن نیست و مانعی ندارد.

۲- قرض مسئله ربا و حرام است.

۳- قرض به شرط قرض ربا و حرام است بلی اگر افراد قرض به صندوق را مشروط به گرفتن قرض نکنند بلکه به داعی و انگیزه قرض گرفتن، ماهانه پول بپردازند و خود را ذیحق در گرفتن قرض ندانند اشکال ندارد. والله العالم. ۱۵ رجب المرجب ۱۴۳۶